

Важко переоцінити роль і значення Бориса Миколайовича в формуванні, становленні і розвитку розділу «Інформатика, обчислювальна техніка та автоматизація» Державного політехнічного музею в Києві, відкритого для відвідувачів 11.09.1998 р.

З самого початку він брав активну участь в розробці структури експозиції розділу, був призначений Головою експертної ради напрямку, став головним консультантом при формуванні тематико-експозиційного плану. Він приймав безпосередню участь в наповненні 3-х інформаційних стендів: «Становлення інформатики в Україні», «Фундаментальні результати наукових шкіл з інформатики», «Становлення наукової школи академіка Глушкова В. М.». Зважаючи на авторитет та досвід Бориса Миколайовича, подаровані ним музею книги стали настільними довідниками наукових співробітників музею.

В 2002 р. Президент благодійного фонду історії та розвитку комп'ютерної науки та техніки Б. М. Малиновський передав на постійне користування віртуальний електронний музей «Інформаційні технології в Україні» (разом з комплектом ПЕОМ).

В 2009 р. відбулося суттєве оновлення експозиції розділу «Інформатика», поштовхом до якого послужила запропонована Борисом Миколайовичем текстова інформація та унікальні фотографії для 14-ти оригінал-макетів.

Борис Миколайович завжди надавав суттєву допомогу в розвитку експозиції по обчислювальній техніці нашого музею: написані ним книги, участь в наукових читаннях ДПМ, створені в Україні телефільми про академіка С. О. Лебедева, В. М. Глушкова, віртуальний музей, передане ним для експонування зібрання елементної бази 4-х поколінь ЕОМ, сприяння в пошуку і поповненні експозиції натурними зразками техніки, консультативна допомога в питаннях історії інформатики назавжди залишили слід в історії Державного політехнічного музею і добру пам'ять.

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ МИХАЙЛА МИХАЙЛОВИЧА ДЯЧЕНКА *Щербань А.Л., Бабкова Н.В.*

Михайло Михайлович Дяченко – різновекторний діяч культури України першої третини ХХ століття, чий здобутки незаслужено забуто. Лише останніми роками його біографія, науковий та творчий доробок поступово оприлюднюються. Лишив М. М. Дяченко слід і в музейній

справі. Зокрема, будучи принаймні впродовж 1925 – 1929 років позаштатним співробітником Черкаського округового музею, за його замовленням здійснював етнографічні дослідження в регіоні, внаслідок яких була зібрана колекція глиняних виробів та гончарської сировини, що стала однією з підвалин для керамологічної збірки цього закладу. З 17 вересня 1927 року по 22 квітня 1929 року М. М. Дяченко очолював музей Дігтярівської зразкової художньо-ткацької профшколи (зберігся зроблений ним малюнок експоната музею – дерев'яної скрині обкованої залізом), співпрацював з Прилуцьким округовим музеєм. Частина робіт була представлена в ньому у вітрині «Мистецтво як засіб науководослідної роботи» на виставці картин прилуцьких художників, що експонувалася впродовж 25 грудня 1927 – 1 лютого 1928 року.

Будучи уродженцем Черкащини, Михайло Дяченко почав отримувати професійну освіту в Києві, а як митець і дослідник сформувався під час навчання в Кам'янець-Подільських рисувальних класах, куди вступив після півторарічного навчання в Київському Політехнічному інституті. Класи, очолені В'ячеславом Розвадовським, почали роботу 1905 року, а М. Дяченко їх закінчив 1908 р. Тобто він був серед першого набору учнів закладу, названого в автобіографіях Кам'янець-Подільською Художньою школою. Після завершення навчання Михайло Дяченко лишився викладати в цій школі (принаймні 1909 р.) креслення, математику та російську мову, керував «практичними роботами по малярству». В Кам'янці-Подільському юнак займав активну проукраїнську позицію. Закономірно, що впродовж 1908-1911 рр. брав участь у діяльності «другої» Кам'янець-Подільської «Просвіти», активна робота якої почалася, коли він закінчив навчання у Рисувальних класах і ступив на трудовий шлях. Головні заходи «Просвіти» здійснювалася здебільшого для мешканців Кам'янця. Зокрема, двічі на місяць в будинку Товариства влаштовувалися вечірки з читанням рефератів, співами, музикою і танцями. Дяченко спочатку брав участь у них як художник, оздоблюючи їх творами. Вже у вересні 1908 року презентував картину на «сюжет з Шевченка». На третій сімейно-літературно-вокальній вечірці 15 листопада 1908 року виставив намальований пастеллю портрет Стефаніка та прочитав твір письменника «Мати». На літературно-музичній вечірці, присвяченій І. Франкові було виставлено його «великий і гарно виконаний портрет». 1909 року великий портрет Т. Шевченка олійними фарбами, зображення І. Франка, П. Куліша та А. Свидницького (пастеллю) вже прикрашали інтер'єр будинку Подільської «Просвіти». З 1 січня 1910 року Михайло Дяченко очолив бібліотеку «Просвіти», у лотому на вечорницях залу прикрашав розмальований ним «у гуцульському стилі» «гарний кіоск», в

якому продавалися українські картки та книжки. Упродовж 1909 та подальших років художник збирав і жертвував кошти на спорудження пам'ятника Тарасу Шевченку в Києві.

14 лютого 1911 року в приміщенні «Художньо-ремісничої майстерні» (колишня «школа мальовнича Розвадовського») відбулося засідання нової ради Кам'янець-Подільського «Общества изящных искусств» (діяло, очолене керівником створеної замість рисувальних класів Художньо-ремісничої навчальної майстерні М. Ф. Роотом в 1910-1911 роках), на якому обмірковувалися питання про організацію виставки місцевих художників. Михайло Дяченко (на той час мешкав у районі Подзамче в будинку Островського) був секретарем нової ради товариства. Виставка була досить швидко організована, відбулася з 24 квітня по 22 травня. На ній експонувалося 6 живописних робіт молодого художника на українську тематику («Богдан по дорозі в Кодак», «Думка дівчини на могилі чумацькій», «Полісун – вовчий бог», «Дівчина», «Поле бойовища», «Катерина»), 162 малюнки з писанок, 29 скомпонованих з писанкового орнаменту узорів вишивок. Дописувач київської газети «Рада», котрий підписався як А. Б. (цей криптонім використовував Андрій Ілліч Жук, котрий на той час мешкав у Львові і був активним дописувачем «Ради») всі роботи Дяченка охарактеризував як «надзвичайно цікаві, як з етнографічного так і з художнього боку», хоча «чогось особливого трудно було б сподіватися, взявши на увагу одірваність Кам'янця од культурних центрів, а також і те, що трохи не всі експоненти» малювали «лиш «в вільні од служби часи»». Висловлювався жаль, що такі роботи можуть «залишитися в альбомі художника, а не будуть видані хоча б картками». Майже одразу після цього 6 графічних творів – 4 ілюстрації до поезій Тараса Шевченка («Катерина поглядає – нема та нема...», «Катерина: прости мені, мій братику», «Сотник: то вусами страшеними», «Тополя: «Йди, донно!» – каже мати...») та 2 – до «Дум на смерть Шевченка («Ніч, як ворон», «Літа, квилить...») – було видано листівками у Кам'янець-Подільських видавництвах «Дністер» і Свято-Троїцького братства, та київському «Час» (третина (10) з вищезгаданих ескізів вишивок, скомпонованих з писанкових орнаментів). Останні було взято з підготовленого Михайлом Дяченком альбому, про який згадує в праці 1912 року Кость Широцький, котрий до речі вчився разом з ним в Кам'янці-Подільському. Неопубліковані ескізи за висловом М. Дяченка, «загинули в видавництві «Час»». Анонімний дописувач газети «Рада», загалом відзначаючи, що «видані «Часом» картки справляють гарне враження і безперечно матимуть великий успіх серед публіки», ніби заперечуючи думку попереднього рецензента зауважив, що малюнки на листівках Михайла

Дяченка «не мають вартости з етнографічного наукового боку, та, наврояд, чи матимуть якусь практичну вартість». Справа в тому, що Михайло Дяченко використав писанкові композиції і перевів їх на канву, значно змінивши. Так, що навіть у ті часи було складно вгадати, що мотиви «взяті з писанок, а не з плахти». Безсумнівно, вище охарактеризована діяльність відбувалася під впливом ініціатив В'ячеслава Розвадовського й, не виключено, що колишній очільник рисувальних класів сприяв згаданим виданням.

Мешкаючи в Кам'янці-Подільському М. Дяченко взяв участь у художній виставці, відкритій у грудні 1911 року в Києві. М. Гехтер називає його серед «видатніших українських художників». На виставці було представлено картину художника «Полісун – вовчий бог», яку високо оцінила Олена Пчілка у присвяченій виставці статті. Цього ж року, в березневому номері журналу «Женское дело» (Москва), присвяченому роковинам Тараса Шевченка, було опубліковано чотири копії з акварелей М. Дяченка – ілюстрацій до творів поета: «Катерини» й «Утопленої», «Відьми» та «Тополі».

З 1909 року Михайло Дяченко почав публікуватися в київській періодиці. Спершу було оприлюднено віньєтку до вірша М. Підгірянки «Вечір» (в «Українській хаті», 1909 № 5). Через рік побачила світ стаття «Про народню виставку картин» (у часописі «Рада»). 1911 року митець подав доповідь на Всеросійській з'їзд художників у Петербурзі. Опубліковані тези засвідчують глибоке розуміння ним проблем тогочасної системи художнього виховання мас. Запропонована Дяченко програма викладання малювання в навчальних закладах, за оцінкою невідомого коментатора тез «уповні узгоджується з сучасними поглядами на мету та завдання цього навчання». Митець наголошував на необхідності реформування художньої освіти, викликаної «повним художнім невіглаством російського суспільства, з інтелігентськими колами включно», коли «більшість російських художників, не знаходячи опори в суспільстві», мають «сумну долю», «багато талановитих людей гинуть». Очевидно, дані песимістичні настрої щодо оточуючої дійсності певною мірою відображали досвід молодого митця, котрий потрапив після ідеальних умов художнього зростання, створених під час навчання, у реальний світ.

І справді 1912 року тріумфальний злет Михайла Дяченка припинився. На мою думку чи не головною причиною цього стала висилка вчителя і покровителя митця, В'ячеслава Розвадовського, як неблагонадійного, до Ташкенту та і, взагалі, несприятлива для проукраїнських діячів атмосфера в Російській імперії. 1913 р. Михайло Михайлович взяв участь у наступній виставці українських художників в Києві. Тут

було представлено дві його роботи. Одна з них, «Місячної ночі», викликала нищівну критику Миколи Вороного. На жаль, поки що не вдалося знайти дану роботу чи її зображення, щоб оцінити об'єктивність суджень, але після даної виставки Михайло Дяченко вже не фігурував у документах як живописець. Можливо, він не витримав нищівної критики. Приблизно в цей час М. Дяченко влаштувався на роботу «художника-рисовника губерніяльного земства» в Києві, опублікував статтю «Кустарна промисловість на виставці 1913 р. в Києві».

Таким чином, плідний на творчі здобутки Кам'янець-Подільський період життя М. М. Дяченка тривав з 1905 по 1913 рік. За цей час він відзначився як патріотична, проукраїнськи налаштована особистість та художник, який володів різними техніками. Всі набуті якості він реалізував у подальшій діяльності. Зокрема, музейницькій.

ДОСТУПНИЙ МУЗЕЙ. ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ «ФОРТЕЦЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ» В НІАМ «КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ»

Ющенко О.І.

Сьогодні, як в суспільстві, так і в державі, відбуваються суттєві зміни у ставленні до людей з інвалідністю. Сучасний державний підхід визначає необхідність створення умов рівності осіб з інвалідністю з іншими верствами населення, забезпечення реальних умов для їх реабілітації та соціальної інтеграції в соціум, права на максимальну участь в економічному і соціальному житті суспільства та можливість жити гідно.

Музеї як інституції пам'яті активно впроваджують інклюзивні програми за різними напрямками роботи: виставкові проекти, арт-терапевтичні програми, програми спрямовані на соціальну адаптацію людей, майстер-класи й екскурсії для дітей та дорослих, які дають можливість кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Музеї долають бар'єри та стають доступними для всіх категорій відвідувачів.

Сьогодні багатьом музеям України є чим поділитися з колегами, зокрема, серед київських музеїв хочеться відмітити Педагогічний музей України, відомий музейно-освітнім проектом «Школа для музейників по роботі з особливими відвідувачами», який надав можливість отримати теоретичні знання та практичні навички музейним працівникам Києва, Львова, Харкова, Чугуєва та Нетішина, це і адаптація виставок для осіб з тяжкими порушеннями зору, проведення Всеукраїнської конференції «Інклюзія в музеї: простір рівних можливостей» в